

Lacházi csárdatörténelem

Az 51-es országút mentén, a majosházi leágazásnál lévő *Levegő (vagy Levegős) csárda*, amely közel két évszázada országosan is ismert, 2019. augusztus 6-tól immár *Sparher* néven várja az országút vándorait.

Az egykoron betyárcsárdaként elhíresült vendégfogadóról köztudott volt, hogy ha az ablak függönyei össze vannak húzva, akkor pandúr, illetve csendőr van odabenn. Ha pedig a függönyök lettek kikötötték, akkor ez azt jelentette,

június 8-án, amikor kunszentmiklósi Dönti Péter és Baski György lovas betyárokkal és bandájukkal együtt hatvan kocsi kifosztottak, melyek a pesti Medárdvásárról éppen Lachháza felé tartottak hazafelé.

De nem járt jobban alig egy hónap múlva a pesti vásárra igyekvő kunszentmiklósi második bíró sem, amint a jegyzőkönyvből kiderül: a „*Levegő Korcsmánál történt nagyszerű*” rablásban négy álarcos elvette tőle a város és

betyárbeccsület íratlan szabályai ellen vétő betyárvezért Bogár Imre és társai 1862 januárjában először megkínozták, majd egy homokzsákot a lábára kötve élve egy gulyaitató kútjába dobták.

Baski György (1833–1862) öngyilkos lett. Amikor a túlerőben lévő zsandár zandár had körbefogta az elhalt kedvese apjának monostori tanyáján a házat, ahol megbújt, megfenyegették, hogy ha nem jön ki, akkor rágyújtják. Baski inkább az önkéntes halált választotta, mintsem megadja magát.

Gózon István Kiskunhalas város hadnagya többször részt vett Baski üldözésében, de egyszer csak úgy fordult a kocka, hogy neki kellett kegyelemért esdekelnie. Utóbb jó barátok is lettek, de a betyár életét megmentenie, minden arravaló igyekezete dacára sem sikerült. Hálából azonban írt a hadnagy egy verset *Baski Gyuri nótája* címmel (részlet):

*Betyár vagyok,
a bugaci ménesből van paripám,
Nem sirat más, ha felkötnek,
csak egyedül a babám.
Jelen voltam Sumárnál is
a bajai rabláson,
A két Bogár s Dönti Péter
négyen voltunk rakáson.*

*Pest felé is próbát tettünk
levegői csárdába;
Nyolcvan utast kiraboltunk,
lett pénzünk a kasszába.
Volt közöttük nagy úr, zsidó,
sáfár, kupec, furmányos,
Nem bántottuk, akit láttuk,
hogy vándor vagy napszámos.*

*Szép ifjú volt a Gyuri,
kár hogy nem volt szerencsés,
Akkor végezte ki magát,
mikor nem volt menekvés.
Ne kerüljön zsandár kézre,
szívébe lőtt magának,
Így lett vége Monostoron
Baski Gyuri dalának.*

A Levegő csárdához köthető betyárvilágból említést érdemel még Fazekas Dávid (1824–1853), akit törvényesen végeztek ki a hatóságok.

A csárda újkori történelmét csak 1939 szeptemberétől ismerjük, amikor



A Levegő csárda és névadója az 1880-as kataszteri térképen

hogy „szabad a levegő”. Nevét azonban nem innen kapta, hanem a szomszédos Levegőhegyről.

A krónika szerint az 1800-as évek elején épült csárdánál a vásárra tartó lovas kocsik mindenkor megálltak, mivel messze földön híres volt itt a kiszolgálás. Míg a gazdák ettek és ittak, a lovakat bekötötték a csárda mögötti istállóba, ahol azokat is ellátták. Mivel a csárdának vendégszobái nem voltak, a távolba utazók az éjszakai veszélyeket elkerülendő megszállhattak itt, de aludni csak a lovas kocsikon tudtak. A veszély egyébként nem volt más, mint a betyárok sorozatos rablótámadása.

A Pest megyei pandúrokat leginkább a Bogár fivérek zsványkodása foglalkoztatta, akiknek ténykedése Soroksártól Bajáig terjedt s kedvelt helyük a Levegő csárda volt. Itt hajtották végre egyik legnagyobb rablásukat is 1852.

saját pénzét, kabátját, s amit a bíró a legjobban sajnált, hogy a pipáját és dohányzacskóját is elkobozták.

Bogár Miska (1832–1862), aki 1860-ban csikós számadó volt Lacházán, a zsandárokkal folytatott tűzharcban halt meg, Imre testvérét (~1840–1862) pedig felakasztották miután elfogták.

Dönti Péterrel (1816–1862) a társai végeztek. Ugyanis 1861 decemberében Baján vásár lévén, a hazafelé tartó szekeres kereskedők kocsijait Dönti Péter megállította, majd az út közepére terített subájába rakatta a megszeppent kereskedők ékszereit és pénzét. A nyomatek kedvéért az út két szélén álltak a betyártársak. A gazdag zsákmánnyal ezután elváltattak a pusztába, s megkezdődött az osztozkodás. Dönti a zsákmányból mindenkinek 100-100 forintot adott, a többi magának tartotta meg. Ez lett a veszte. A

a majosházi Németh Imre árverésen kibérelte a vendégfogadót a lacházi Levegő Kőzbizottságtól, s lakott benne a családjával. A háború alatt a család-

Az 1980–90-es években a csárdának ikonikus alakja volt Sallai Géza (1941–2004) felszolgáló – becenevén a Púpos –, aki hol a Dunaparti Birka csárdában,

hol meg a Levegő csárdában dolgozott váltakozva. A visszatérő vendégek csak úgy emlegették ekkor a Levegőt, ha betérni óhajtottak, hogy „*nosza, ugorjunk be a Púposhoz*”. (A Birkacsárda 1976-tól 2012-ig működött.) A motorizáció elterjedésével az egykori betyár-csárdából végül autóscsárda lett, amit a Levegő csárda igencsak megsínylet, amikor 2003. január 24-én egy ámokfutó kamion behajtott az épületbe és lerombolta annak homlokzatát. Nemrégiben a győri központtal rendelkező Sparhert éttermi lánc vette bérbe a csárdát, melyet kibővítettek még egy épületszárnyal. Bár más néven üzemel most, azonban tervezik, hogy a Levegőt is kiírják majdan, tekintettel a régmúltú és közismert névre. A Levegő csárdával egy időben épülhetett meg a *Csókai csárda* is, minthogy a reánk maradt tervrajza 1790-ből való. Hogy mennyi ideig működött ez a pusztacsárda nem tudni, annyi azonban bizonyos, hogy 1864-ben még megvolt, mivel ekkor írta le Bibó István városi főjegyző



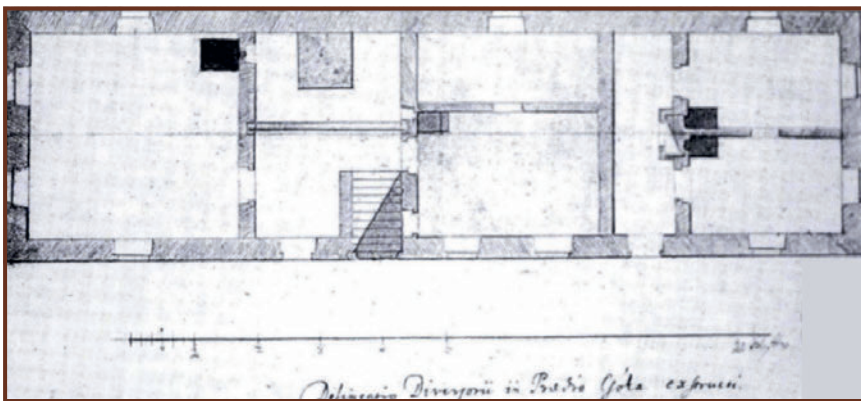
A Levegő csárda romjai az autós tragédia után

nak el kellett hagyni az otthonát, miatt az oroszok lepusztították az épületet: felszedték a padlót és raktak tüzet ott a házban. Amikor visszaköltözhetek, akkor csupán egy jól kiforrázott marmonkannával és két pötttyös bögrével kezdett bele ismét Németh Imre a kocsmároskodásba.

Az ötvenes évek elejére sikerült aztán helyreállítani mindent, de ekkor az államosítás révén a csárda a tanács, majd a Ráckeve és vidéke Áfész tulajdonába került. A szövetkezet 1981-ben adta szerződéses vállalkozásba a vendégfogadót, melyet ekkor már Németh Imre Róbert nevű fia vezetett. A privatizáció idején az Áfész aztán eladta a csárdát egy új tulajdonosnak a Németh család elővásárlási jogát figyelmen kívül hagyva.



A lacházi Dunapart legismertebb tájékozási pontja a Birka csárda volt



A Csókai csárda alaprajza

mindazt, amit az idő tájt tudni véltek róla: „*Öreg korcsmai épület a fentebbi pusztában. Régi lehet, miután felépítésére a most élő emberek nem is emlékeznek. Közel hozzá fekszik egy domb, melyet templomhegynek neveznek, itt hajdan falu lehetett. Az itt-ott elszórt kövek s épületmaradványok gyanítatják valahai létezését. Még jelenleg élő emberek emlékeznek rá, hogy a korcsmai épület itatókútjánál volt egy vályú, melynek egyik támasztéka azon szegletes kövekből volt, melyek a közeli templomhegyből kiszedettek.* (folytatás a 24. oldalon)

(folytatás a 23. oldalról)

E kövön állítólag lett volna egy írás, melynek ismeretlen betűit megmagyarázni senki sem tudta. Egyszer azonban egy Pestre utazó alföldi szerb a kútnál itatni megállván, többek jelenlétében a kérdéses követ szemügyre vette, s az előtte ismeretes görög vagy szerb betűkből a felírás jelentőségét kimagyarázta. A kő felirata pedig ez lett volna: „aki engem felelem, felemelem én azt”. Másnak

van tüntetve egy gémeskúttal egyetemben. A népi szóbeszéd szerint Rózsa Sándor (1813–1878) is itatott erről a kútról.

A Nekeresd csárda 1945-ig volt az út vándorainak szomjoltó helye. Először az oroszok bontották le a földemgrendákat és tüzelték el, majd a lakosság hordta szét a kocsmát, mígnem aztán az enyészet martaléka lett. És ha már a csárdákról volt szó, akkor említést kell

lom megközelíti az fmsz italboltokét. Az fmsz szikvízüzeme úgy szállítja ide, ládászámra a szódavizet, mint a többi kocsmába... A vendégek kártyáznak, nótáznak, a kapun belül és kívül annyi a kerékpár, hogy elkelve egy megőrző...”

A Dunaparton viszont nem kellett véka alá rejtteni Gózon Ferenc bögre-csárdáját, mivel ekkortájt még kevesek lakták a vidéket, ezért ritka volt itt az ellenőrzés. A kocsmáros praktikájára Váci Sándor (1934–2007) a Dunapart doyenje így emlékezett vissza:

„Amikor először találkoztunk, akkor kijött az öreg a házból és odajött hozzám a stéghez, s kérdezte: fiatalember, van kapás? Mondom, nincs. Erre azt mondja: hadd mutakozzam be, Ich melde gehorsam Zugführer Gózon Ferenc huszár (Jelentem alássan ...). Meghívnám én magát, jöjjön be és beszéljessünk, ha már úgy sincs kapás. És akkor bementünk hozzá a bögre-csárdába. Istentelen gatyanyúzó pálinkája volt. Ha az ember netán túllöntött, akkor a gatyája másnap kiégett tőle. Odajárt mindenki inni hozzá. Az ismeretleneknek mindig a kemény pálinkából adott, nekünk meg ilyenkor intett, hogy ne igyunk, csak amikor nyúl a csizmájához. Merthogy a csizmaszárában volt a jó pálinka, nekünk mindig abból adott.”

Dr. Babós Lajos helytörténeti kutató



A Nekeresd csárda a Szentiványi út mentén (W.H.= Wirtshaus=kocsmá)



Firka József betérő csárdája a századforduló idején a mai Dózsa György út és Úttörő utca kereszteződésében

talán az értelem fel se tűnt, az említett szerb azonban a kőért éjjel eljövén, azt magával elvitte, s szétzúzatásakor sok kincset lelt benne. Ennyi róla a monda, melynek megtörténtét az idősbek közül erősen állítják.”

Szintén pusztacsárda volt a Nekeresd csárda is a Kis Bankháza pusztá alatt elterülő Nekeresd pusztában. A II. katonai felmérés (1819–69) térképén még nem szerepel, azonban a III. katonai felmérés (1869–87) térképén már fel

tenni még a bögre-csárdákról, melyek szép számmal működtek Lacházán az 1956 utáni kádári konszolidációt követő évtizedben. Küzdöttek is a hatóságok a titokban üzemelő zúg kocsmák ellen több-kevesebb sikerrel. Így például igen emlékezetes volt Bak Antal termelőszövetkezeti bognár leleplezése is, melyről a Pest Megyei Hírlap 1966. évi március 26-i száma ekképpen írt: „Reggel pálinkaméréssel kezdődik, majd egész nap a bort mérik, s a napi forga-

Előfizetési felhívás

A Kunszentmártoni Gyűjtőklub kiadásában 2020 első félévében jelenik meg az újratelepítés 300. évfordulója tiszteletére az **Üdvözet Kunszentmártonból** című könyv, amely válogatott, régi és új kiadású képes levelezőlapokon mutatja be Kunszentmárton városát.

Tisztelettel várjuk a kötet iránt érdeklődő előfizetőket, akik 3000 forintos önköltséges áron juthatnak hozzá a mintegy 120 oldalas, hiánypótló helytörténeti kiadványhoz. A támogatók nevét a könyvben feltüntetjük.

A könyvre előfizetni átutalással az **OTP Bank Kunszentmártoni Fiókjánál vezetett, 11773456-02062002 számú számlán lehet.**

Kérjük a megjegyzés rovatban a **Képeskönyv 300** jeligét feltüntetni.

Előfizetési határidő: 2020. május 15.

Dr. Szabó János helytörténeti kutató